

Kom ihåg!

- Respektera djurlivet. Undvik att uppehålla dig närmare rovfågelbo, lya eller gryt än 100 meter under tiden 1 mars till 15 augusti.
- Det är absolut förbjudet att släppa hundar eller andra husdjur lösa.
- Kör inte med motorfordon eller skotrar, annat än på skoterleder och tillåtna områden. All körning i terräng på barmark är förbjuden.
- Gör inte åverkan på mark, växtlighet, torrträd eller vindfällan.

Ytterligare information:

Länsstyrelsen

Miljövårdsenheten

901 86 Umeå

Tel 090-10 73 40

Naturreservat avsätts för att bevara värdefull natur och trygga tillgången på mark för friluftsliv. Särskilda föreskrifter finns anslagna vid reservaten.

Naturvårdsförvaltning och information bekostas till större delen av statsbidrag.

Länsstyrelsen är ansvarig myndighet för naturvården i länet och har för naturreservat och statliga leder i fjällerna en särskild fältorganisation. Det centrala ansvaret för natur- och miljövården har Naturvårdsverket.

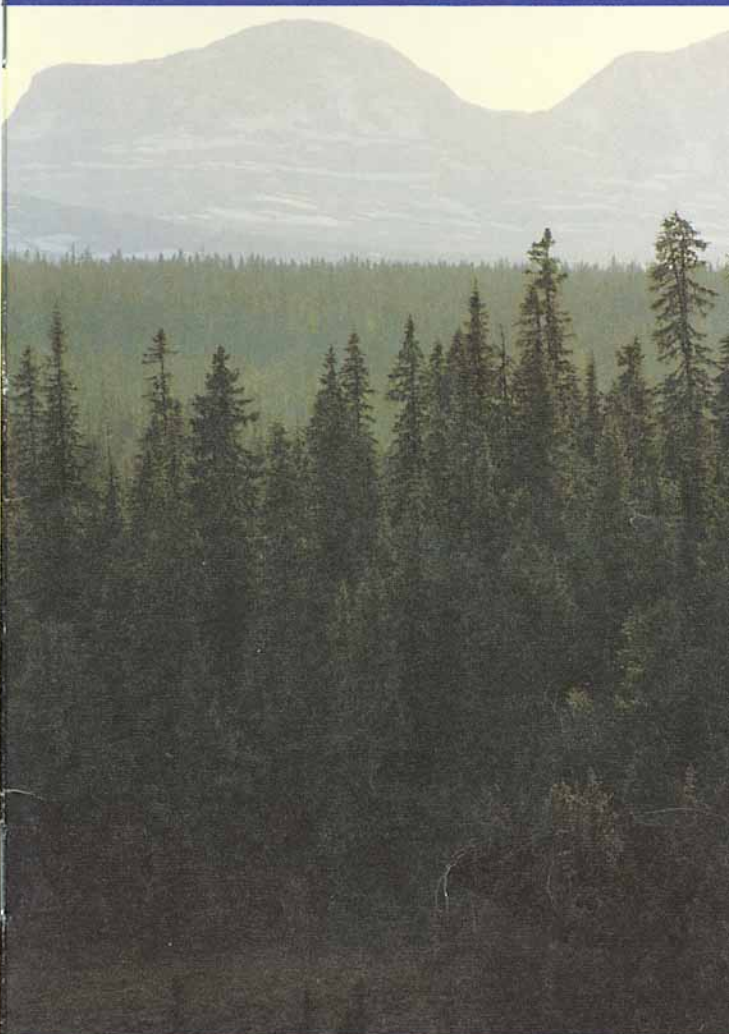
Produktion: Länsstyrelsen miljövårdsenheten
Text: Per Erik Persson
Layout: Lars Hansson

Nyhetsansvar: Tryckeriet AB, Umeå, 102-04

NATURRESERVAT I VÄSTERBOTTEN

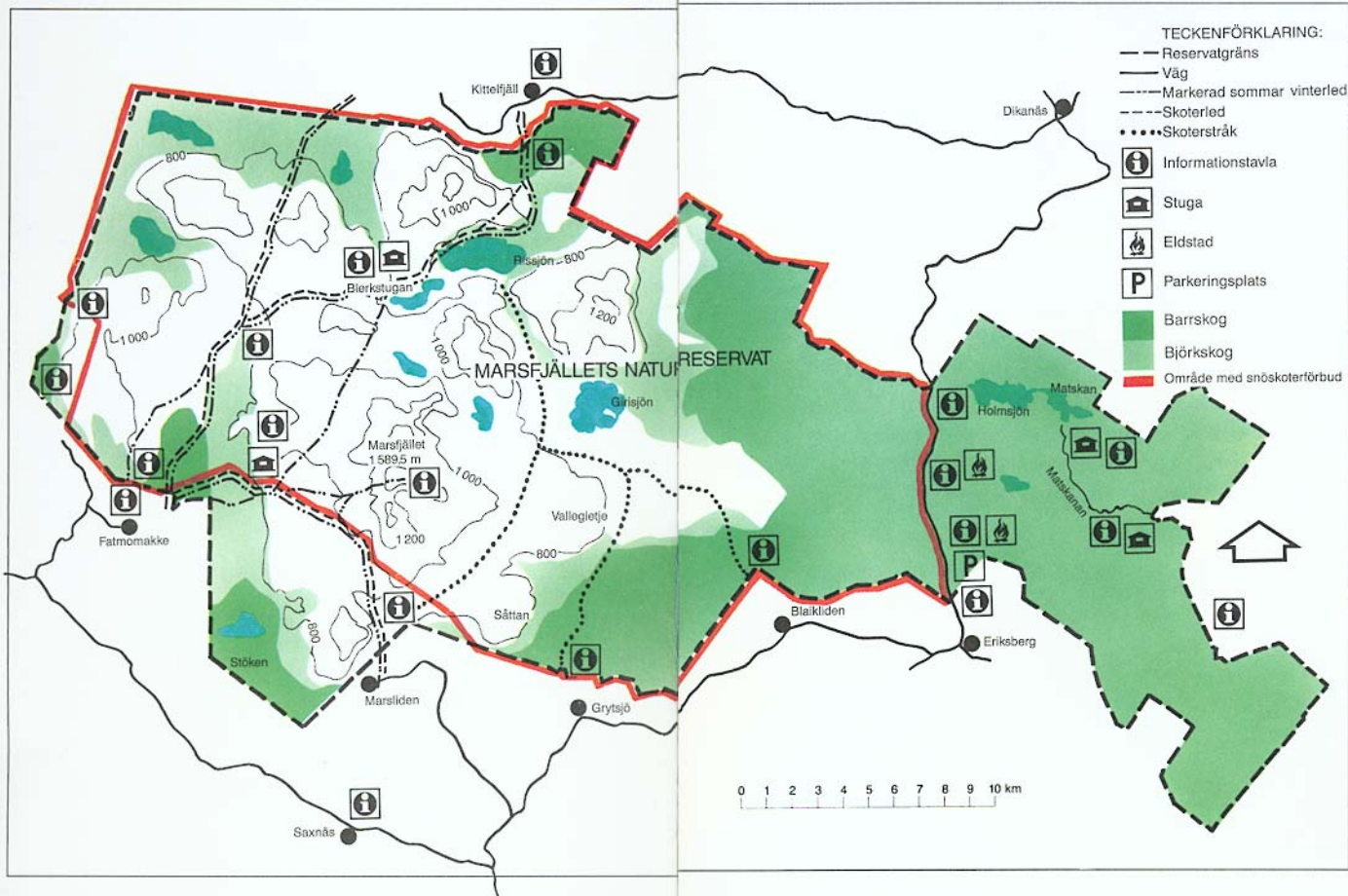
Marsfjället

Bortom den gamla granurskogen i Mörresjöleden reser sig Marsfjällets toppar.

Foto: Per Erik Persson.

LÄNSSTYRELSEN
NATURVÅRDSVERKET

Det högalpina Marsfjället i sydöstra delen av fjällkedjan i södra Lappland har sedan lång tid tillbaka framstått som ett särskilt värdefullt fjällmassiv. Det är av riksintresse för naturvården.

Öster om Marsfjället ligger en vidsträckt platå med en mosaik av myr och skog. Den övergår mot öster i vidsträckt randominerade urskogar ner till Matskan.

Det var därför naturligt att skydda dessa områden som tillsammans bildar ett obrutet vildmarksartat landskapsavsnitt från högfjäll ner i det vida skogslandet — taigan — i samma naturreservat som kallades Marsfjället. Det är 86 000 hektar stort och utgörs till stor del av kalfjäll och fjällbjörkskog. På platån öster om Marsfjället finns ungefär 10 000 hektar myr. I de östra delarna av reservatet finns 18 000 hektar urskog till övervägande delen mycket gammal granurskog.

Marsfjället

Marsfjället är ett ostligt fritt liggande högfjällsmassiv. Marsfjällstoppen 1587 m ö.h är det högsta fjället i sydligaste delen av fjällkedjan i Lappland. Skulpturen är på ostsidorna av högfjällsryggen med de högsta topparna präglad av ett stort antal hundratals meter vida trågformade nischer. De har grävts ut i fjällsidorna under årtusendena av nu bortsmälta glaciärer, som funnits någon gång i anslutning till istiderna då klimatet var avsevärt kallare än nu. Marsfjällets lägre platåer, särskilt öster om högfjällsryggen, visar talrika spår av isälvarnas aktiviteter i form av grusavlagringar och rännor. Trollskalet och Offerskalet ligger på ömse sidor om Rissfjället i högfjällsryggens nordligaste del. De är trågdalar bildade på samma sätt som glaciärnischerna. Men här har nu bortsmälta glaciärer grävt sig rätt igenom fjällryggen.

På båda ställena lär det ha funnits äldre samiska offerplatser.

Kalfjället domineras av friska rishedar och gräshedar. Men också våta rishedar och fjällängar är väl företrädde. Fjälltopparna täcks av karga blockmarker, nästan helt utan högre växtlighet. Blocken är överdragna av gråa och grönaktiga skorplavar, som ger högfjället sin färg.

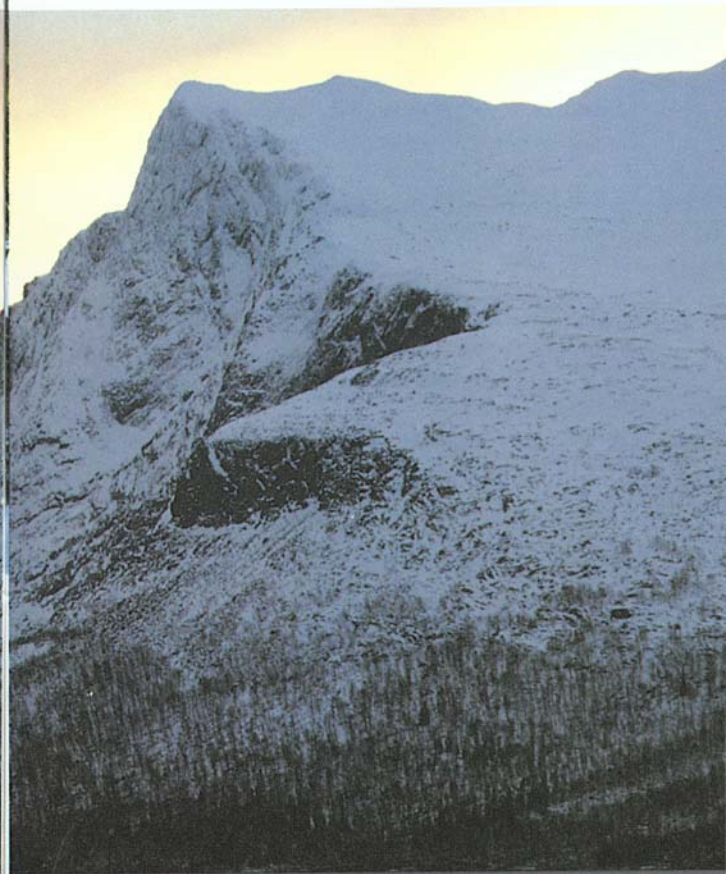
Borkafjället

Borkafjällets branter reser sig 800 meter över Borkasjön som ingår i Vojmåns vattensystem. Många vattendrag som rinner mot öster har sina källor väster om fjällens högsta delar och har bildat djupa genombrottsdalar genom dessa. Vojmåns dalgång vid Borkasjön är en av den svenska fjällvärldens mäktigaste genombrottsdalar.

*Stenskvättan är vanlig bland blockfälten högre upp i Marsfjället.
Foto: Per Erik Persson.*

*Borkafjället i naturreservatets norra del stupar brant ned i Borkasjön.
Den ingår i Vojmåns dalgång, som här bildar en av de svenska fjällens
ståtligaste genombrottsdalar.
Foto: Per Erik Persson.*

Serpentinberg och sällsynta fjällväxter

Graipesvare, Murfjället och Aunere väster om själva Marsfjället består delvis av serpentin. Aunere är ett av den svenska fjällvärldens största serpentinfjäll med höga branter och raskäglor. Serpentin är en ultrabasisk bergart med hög halt av magnesium. Marken kan därför vara starkt basisk med ett pH på mellan 10 och 12. Denna bergart innehåller också tunga metaller som nickel, som kan ha viss giftverkan på växtligheten.

På serpentin har en del vanliga fjällväxter som fjällarv, fjällnejlika och ängssyra bildat särskilda raser. En annan mycket typisk växt för serpentin är en liten ormbunke, grönbräken. Ett fåtal sällsynta fjällväxter är också specialiserade till denna miljö. På dessa serpentinfjäll finns också reservatets sällsyntaste växter som isstarr, rödnörel, skrednarv, isdraba, lappögontröst och lappgentiana. De växer alla vid sydgränsen av sina utbredningsområden i fjällen i Sverige.

Söder om Vojmán vid Kittelfjäll bildar en svärm rödbruna, nästan kala moränkullar, ett karakteristiskt inslag i landskapet. De består av serpentinmorän. Där växer rikligt med dessa serpentinraser av fjällväxter. Mellan kullarna växer en gles tallskog med korta förvridna träd.

På kullarna av serpentinmorän vid Kittelfjäll växer serpentinrasen av kal fjällarv.

Foto: Per Erik Persson.

En liten ormbunke, grönbräken, som också är typisk för serpentinberg.
Foto: Per Erik Persson.

Granurskogen under Stöken

Stöken ut mot Kultsjön, sydväst om själva Marsfjället, har en mycket skarp profil sedd över sjön med branter mot nordost. I dalen under dessa finns ett stort område med ståtlig granurskog med högvuxna träd. Till stor del är det lågörtsskogar, men med betydande inslag av högörtsskog. På sluttande mark finns också fragment av sumpgransskog dominerad av kärrfibbla. Bäckens på dalbotten bildar långst in i dalen en djup ravin.

Spår efter slätter av bladhö i högörtsskogen finns från nybyggartiden. Hässjepinnar finns inslagna i en del granstammar.

Myrplatån öster om Marsfjället

Öster om själva Marsfjället, mellan fjäll och barrskog, ligger ett vidsträckt flackt landskap med en mosaik av småsjöar, myr och skogsklädda moränbackar. I väster är de klädda med fjällbjörkskog för att mot öster övergå i granskog. Söder om Krutsjön i reservatets nordkant finns stora områden med block- och hällmarker med enstaka tallar eller gles tallskog, som en ö i det annars helt grandomineerade landskapet. Men det är myrarna som sätter sin prägel på landskapet. Till stor del är det fattiga myrar som blandmyrar och strängflarkkärr samt fukthedar. De är förbundna med varandra genom stråk med rikare sluttande kärr.

Genom området ringlar sig Giriån som avvattnar en större sjö — Girisjön — som ligger i väster under själva Marsfjället.

*Den 400-åriga granurskogen i Mörresjöleden är täckt av hänglavar och det finns gott om döda och kullfallna stammar.
Foto: Per Erik Persson.*

Urgammal granurskog

Platån sjunker långsamt mot öster och övergår i vida granurskogar. I Mörresjöleden är granurskogen unikt gammal med många ännu helt friska 400-åriga granar. Skogen ger också ett åldrigt intryck. Många granar är toppbrutna eller har långa mörka toppspjut. Skogen är draperad med

hänglavar och det är gott om helt döda träd — torrakor — och kullfallna stammar — lågor — som ligger på marken.

På en milslång sträcka löper allmänna vägen mellan Station och Dikanäs genom denna genuina granurskog. En hög kulle vid vägen erbjuder en bra utsikt över det obrutna skogslandet mot Marsfjällets toppar som reser sig bortom urskogen.

Matskan

Längst i öster i Styggrubba, Västra Svartsjöleden och Bakdäinan ändrar skogen karaktär och blir delvis talldominerad. Så långt i öster har skogsbränder varit vanliga. Närmare fjällen i de gamla granurskogarna har däremot bränder sannolikt av klimatiska skäl knappast förekommit. Sådana var annars i övre Norrlands inland förr i världen en del i skogarnas långsiktiga dynamik. Stora skogsbränder rasade här på 1830-talet. Tallskogen i området är föryngrad efter dessa bränder och är nu drygt 150-årig. Gamla tallar med sin tjocka skorpbark och högt ansatta krona överlever emellertid ofta skogsbranden. I dessa skogar finns därför ett inslag av upp till 500-åriga tallar. I Matskans vattensystem som i huvudsak ingår i naturreservatet finns i övre delen några starkt uppsplittrade sjöar omgivna av svärmar av höga moränbackar.

Djurlivet i reservatet

I Marsfjällets naturreservat finns både fjällets och de djupa barrskogarnas djur. I fjället uppträder särskilt under lämmelår arter som fjällräv och fjälluggla. Myrlandet mellan fjäll och barrskog hyser flertalet våtmarksfåglar. Här finns arter som sädgås, trana, ett antal andarter och vadare som småspov, brushane, svartsnäppa och myrsnäppa. Med tyngdpunkt i barrurskogen finns en stark stam av björn. För barrskogen karakteristiska fåglar är tjäder och lappmes.

Sameland

Enligt rennäringslagen är fjällen reserverade för renskötsel. Marsfjället är betesmarker och kalvningsland för Vilhelmina norra sameby. Samebyarnas renskötselområden sträcker sig från trakterna omkring gränsen till Norge och ned i skogslandet mot kusten. Talrika spår av äldre tidens samekultur finns på olika håll i Marsfjället, bla i Svartbäcksdalen och Risfjället. Jakt och fiske har alltid varit en viktig del i samernas och senare också nybyggarnas livsföring.

I Marsfjällets skugga

Dalgångarna omkring Marsfjället började koloniseras i slutet på 1700-talet. Jakten och fisket var bra. Långt in i fjället ser man ibland rester av hässjor som minner om nybyggarnas myrslätter.

Bernhard Nordhs roman ”I Marsfjällets skugga” är en mycket läst skildring från nybyggartiden i dessa trakter.

Vildbäcken slingrar sig genom Renhornsmynnen i barrurskogen sydost om själva Marsfjället. Bäckens är omgiven av breda bårder av grå viden.
Foto: Per Erik Persson.

Sädgäss som samlats inför höstflyttningen lyfter från en liten tjärn i granurskogen.
Foto: Per Erik Persson.

